

ÜÇ SEÇİMİN ARDINDAN: YENİ KABİNE VE İSRAİL DIŞ POLİTİKASINA MUHTEMEL ETKİLERİ

ANALİZ

FATİH ŞEMSETTİN IŞIK

25 HAZİRAN 2020

الشرق
للأبحاث الاستراتيجية

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH

[Bu yazının İngilizce orijinal versiyonu Al Sharq Forum'un web sayfasında mevcuttur.]

İÇİNDEKİLER

ÖZET	4
GİRİŞ	4
YENİ KABİNE	5
TEMKİNLİ İLHAK STRATEJİSİ	8
ARAPLARIN İLHAKA TEPKİSİ	10
TÜRKİYE-KATAR EKSENİYLE BİR UZLAŞI SAĞLANMASI MÜMKÜN MÜ?	12
ABD-ÇİN REKABETİ ARASINDA İSRAİL	14
DİĞER AKTÖRLER	15
SONUÇ	16
REFERANSLAR	17
YAZAR HAKKINDA	20
AL SHARQ FORUM HAKKINDA	20

Özet: İşgal altındaki Batı Şeria topraklarının ilhak planı üzerine tartışmalar sürerken İsrail'in yeni kabinesinin yemin edip göreve başlamasının ardından nasıl bir dış politika gündemi izleyeceği sorusu hayati bir önem taşıyor. Bu makale, İsrail'in küresel ve bölgesel aktörlerle ilişkilerinin nasıl bir hâl alacağını özellikle ilhak planı bağlamında değerlendirmeyi amaçlıyor. Makalede İsrail'in küresel ve bölgesel ortaklarıyla ilişkilerinde değişim izlenimi olmasına rağmen bu beklentilerin Arap İsyanları sonrası görece kökleşmiş bölgesel dinamikler nedeniyle artık etkisini yitireceği savunuluyor.

Giriş

Üç kez seçim düzenlenen siyasi sürüncemeye dolu bir yıldan uzun bir sürenin ardından İsrail'de nihayet yeni koalisyon hükümeti kurulabildi. Son üç seçimde en çok oy alan iki parti olan Benjamin Netanyahu başkanlığındaki Likud ile Benny Gantz başkanlığındaki Mavi ve Beyaz 20 Nisan'da koalisyon için anlaşmalarını açıkladı. Anlaşma koşullarına göre Netanyahu 17 Kasım 2021 tarihine kadar Başbakan, Gantz ise onun yardımcısı olacak. Netanyahu'nun aleyhindeki henüz neticelenmemiş üç dava için duruşmaya çıkıp görevini erken bırakmak zorunda kalması halinde de Gantz onun yerini alacak. Yeni kabine, 17 Mayıs'ta kuruluşu ve acil ekonomik ve siyasi sorunları çözmedeki etkililiğine dair şüpheler ve siyasal istikrara duyulan ihtiyaç atmosferinde yemin ederek göreve başladı. Kabine, 36 sandalyeyle 1948'den bu yana İsrail tarihinin en büyük hükümeti olup ana koalisyon ortakları haricinde altı küçük partiyi de dahil ederek siyasi partilerin bir karışımını oluşturdu.

Üçüncü seçimden sonra İsrail'in siyasi durumu önceki iki seçime oldukça benzer bir çıkmazdaydı ve dördüncü kez seçimlerin tekrarlanacağına yönelik beklentiler vardı.¹ Fakat Gantz'ın 26 Mart'ta yeni Knesset (Meclis) Başkanlığına kendisini aday gösterip Netanyahu ile koalisyon görüşmelerine başlaması ezber bozucu oldu ve bu durum Mavi ve Beyaz içerisinde bölünmeye yol açarak Yair Lapid liderliğindeki Yesh Atid ile Moshe Yaalon

Kabine, 36 sandalyeyle 1948'den bu yana İsrail tarihinin en büyük hükümeti olup ana koalisyon ortakları haricinde altı küçük partiyi de dahil ederek siyasi partilerin bir karışımını oluşturdu

liderliğindeki Telem'in kendisiyle yollarını ayırmasına neden oldu.² Bu adımla en makul seçenek olan³ birlik hükümeti Likud partisinden 35, Mavi ve Beyaz'dan 16 (Gantz üyesi olduğu İsrail Direnç Partisi [Hosen L'Israel] adı yerine bu adı kullanmaya devam etti), Şas partisinden 9, Birleşik Tevrat Yahudiliği [UTJ] partisinden 7, Emek partisinden 2, Dereç Eretz partisinden 2, Yahudi Vatanı partisinden 1 ve Geşer partisinden 1 olmak üzere toplam 73 milletvekilinin koalisyonuyla kurulabildi.⁴

Koalisyon dışında kalan partiler açısından en çarpıcı gelişme ise aşırı sağcı Yamine partisinin Netanyahu'nun isteği üzerine liste dışı bırakılmasıydı. Naftali Benett ve Ayelet Shaked gibi kıdemli isimler koalisyon hükümetinin eski ortakları olsa da Netanyahu kabinede çok fazla sandalye talep ettikleri gerekçesiyle partiyi dışladı. İsrail'deki sağcı siyasette yaşanan bu gelişme, Gantz'ı başbakanlık için öneren Ortak Liste saflarındaki hoşnutsuzluğu ve Yisrael Beiteinu partisinin yalnız bırakılmasını gölgede bırakarak Avigdor Lieberman liderliğindeki partinin "kral tayin eden" konumunu ne kadar yitirdiğini gösteriyor.

Yeni Kabine

İsrail kabinesindeki bazı isimlerin atanması Filistin sorununun gidişatı açısından sahip oldukları nüfuz sebebiyle oldukça stratejikti. Bunlar arasında Gantz'ın Mavi ve Beyaz partisi içerisindeki ortağı ve İsrail ordusu (IDF) eski Genelkurmay Başkanı olan Gabi Ashkenazi, önümüzdeki yıllarda İsrail'in dış politika gündemi ve özellikle de Filistin sorununun "yönetilmesinde" önemli bir isim olacaktır. Ashkenazi görevine başlar başlamaz "Yüzyılın Anlaşması'nı" memnuniyetle karşıladığını gösterdi.⁵ Benzer şekilde aşırı sağcı Yahudi Vatanı Partisi Genel Başkanı Rafi Peretz Kudüs İşleri Bakanlığına atandı ki bu durumun Doğu Kudüs'te yaşayan Filistinlilerin sorunlarını daha da kötüleştireceği bekleniyor.

*İsrail kabinesindeki bazı isimlerin atanması
Filistin sorununun gidişatı açısından sahip
oldukları nüfuz sebebiyle oldukça stratejikti*

Ayrıca Likud partisinden Tzipi Hotovely'nin Diaspora İşleri Bakanlığına atanacağı yönündeki beklentilerin aksine Yerleşim İşleri Bakanlığına atanması⁶ Netanyahu'nun ilhak planını ne kadar hızlı halletmek istediğinin bir göstergesidir. Miri Regev'in Ulaştırma Bakanlığına atanması İsrail ile Körfez ülkeleri arasındaki bağları ilerletme yönünde atılmış bir adım olarak da okunabilir. Birleşik Arap Emirlikleri'ne (BAE) yaptığı tarihi ziyaretten de hatırlanacağı üzere Regev Körfez ülkeleriyle olan bağları güçlendirme ve İsrail'in Batı Şeria'daki ilhak planlarına karşı Arap devletlerinin itirazlarını "tazmin etmek" açısından kilit rol oynayabilecek ulaştırma projelerinin yönetiminde öncü isimlerden biriydi.

Diğer bazı isimlerin de ya korona virüsü sonrasındaki sürecin yönetiminde ortaya çıkan kötü imajı düzeltmek için ya da daha çok sembolik olarak atandığı söylenebilir. Mesela korona virüsü krizi sırasındaki performansı nedeniyle ağır eleştiriler alıp istifa eden UTJ Genel Başkanı Yaakov Litzman'ın⁷ yerine eski Knesset Başkanı ve Likud partisinin önemli isimlerinden Yuli Yoel Edelstein Sağlık Bakanı olarak atandı. Ekonomi Bakanı olarak atanan

Emek Partisi Genel Başkanı Amir Peretz de daha önce Netanyahu liderliğindeki diğer hükümetlerle çalışmıştı. Sol siyasi kimliği nedeniyle Peretz'in atanması COVID-19 pandemisinin neden olduğu ekonomik yükün azaltılması ve ülkedeki muhtemel toplumsal zararları giderme yönünde atılmış bir adım olabilir. Ayrıca Mavi ve Beyaz'dan Pnina Tamano-Shata Etiyopya doğumlu ilk bakan olarak Göç ve Vatandaşlık Bakanlığına atandı. Dahası aynı partiden Omer Yankelevich ilk aşırı Ortodoks kadın bakan olarak Diaspora İşleri Bakanlığına atandı.

Fakat hükümet pandemiden kaynaklanan ekonomik sorunlar devam ederken büyük bütçesi nedeniyle şiddetli eleştiriler almaya başladı bile. "Halk kalkınması" veya "yüksek öğrenim ve su kaynakları" gibi bazı portföy başlıkları incelendiğinde tüm bunların tartışmalı olduğu ve diğer bazı bakanlıklarla çatışmaların muhtemel olduğu görülüyor. Netanyahu'nun bu bakanlıkları "hibe etmesinin" kendisini yemin etme törenini ertelemeye zorlayan üst düzey parti üyeleri arasındaki huzursuzluktan kaynaklandığı söyleniyor.⁸ Her bir bakanlık şoför, personel ve ofis alanları için ödeme yapacağı için bu

***Birkaç nedenden ötürü bu ulusal birlik
hükümeti anlaşmasından en kârlı çıkacak
kişi hiç kuşkusuz Netanyahu olacak***

büyük hükümetin yıllık 225 milyon ABD dolarından fazla harcamasına tekabül ediyor ve muhtemelen hükümet, özellikle pandeminin başından bu yana bir milyondan fazla İsrailinin işini kaybetmesinden sonra meydana gelen işsizlik krizi sürerken toplumun karşıtlığına maruz kalacak.⁹

Fakat birkaç nedenden ötürü bu ulusal birlik hükümeti anlaşmasından en kârlı çıkacak kişi hiç kuşkusuz Netanyahu olacak. Birincisi, Gantz'ın yolsuzluk suçlamasıyla yakın zamanda yargılanma süreci başlayan Netanyahu'nun siyasi kariyerinin kurtarıcısı olması oldu.¹⁰ Her ne kadar bu üç seçimde Netanyahu'yu devirmeyi amaçlamış olsa da Gantz'ın geri adım atmasının iki nedeni var: COVID-19 pandemisi nedeniyle oluşan olağanüstü hâl atmosferi yaklaşık bir yıldır sürmekte olan siyasi krizle çakişti ve bu durum Gantz'ın da hedeflerini gözden geçirmesine neden oldu. Dahası, önceden bir ittifak kurup itibarının bir kısmını başbakan koltuğuna oturacağı zamana saklamak Gantz'a muhtemelen bir kez daha koalisyon kuramayıp destekçilerinin beklentilerini daha da boşa çıkardıktan sonra ittifak kurmaktan daha makul göründü. Böylece Netanyahu başbakanlık dönemini mahkemeye baskı uygulayıp kendi meşruiyetini arttırmak için değerlendirebilir. Aslında üç ayrı davayla suçlanması ve ülkedeki ağır işleyen yargı bürokrasisi ona ihtiyaç duyduğu zamanı veriyor: Netanyahu'nun yargı süreci ne kadar uzarsa Kasım 2021'e kadar o kadar uzun süre başbakan kalabilir.

İkincisi, Netanyahu partisini ikiye bölerek seçimlerdeki en büyük rakibini elerken kendi partisi İsrail siyasi spektrumundaki sağcı siyasetin öncüsü olmasına rağmen merkez ve merkez sol partilerle anlaşarak pragmatizmini en üst düzeyde sergileyebildi. Hem parti içindeki muhalifleri hem de sağcı rakiplerini elemesi de Likud'un popülaritesini arttırmasına yardım etti. İsraili bir radyo kanalının yaptığı bir ankete göre şimdi seçim yapılacak olsa popülaritesi azalan Gantz ve partisi Mavi ve Beyaz'ın aksine Likud, beş milletvekili daha çıkarabilirdi.¹¹

Üçüncüsü ve en önemlisi Netanyahu aşırı sağcı yerleşim yanlısı partilerin desteğini almadan ilhak yanlısı politikalarını hayata geçirmek amacıyla alternatif siyasi müttefikler bulabileceğini gösterebildi. Siyasi istikrar ihtiyacını ortaya çıkaran olağanüstü hâl atmosferini yaratan pandeminin tartışma götürmeyen etkileri nedeniyle Gantz bunların siyasi desteğinin yerini alabilirdi. Başka bir ifadeyle, öyle

görünüyor ki, Netanyahu, kendi siyasi gündemini sürdürmek için Yamina veya Yisrael Beiteinu partilerinin desteğini çekmek zorunda değil ve tek başına kendi partisiyle de hareket edebilir.

Temkinli İlhak Stratejisi

İsrail'in Batı Şeria'da işgal ettiği toprakların ilhakı konusu hükümetin kurulmasından ve geçen yıl 17 Eylül'de yapıp sonuçsuz kalan ikinci seçimden önce bile siyaset sahnesinde konuşuluyordu. Netanyahu hükümet kurulur kurulmaz bu konuyu hızla kabineye getirme niyetini gizlemediğini açıkladı.¹² Koalisyon anlaşmasına göre Netanyahu ilhak konusunu 1 Temmuz'dan sonra herhangi bir tarihte kabinede veya parlamentoda oylamaya sunabilir ama planın hayata geçirilmesine zemin hazırlama çabalarına muhtemelen çok hız verecek.¹³

Ancak Netanyahu'nun bu gündemle ilgili iki sorunu çözmesi gerekecek: Planın takvimi ve ilhak edilecek alanın haritalanması. Takvim konusunda acele etmesi gerekiyor çünkü ABD'deki başkanlık seçimleri hızla yaklaşıyor ve yönetimin değişme ihtimali

var. Daha önce Obama yönetiminde Başkan Yardımcılığı yapan Joe Biden'ın ilhak planına karşı durması bekleniyor.¹⁴ Bu yüzden Netanyahu muhtemelen Biden'ın kazanması halinde Washington'da yeni yönetim çalışmaya başlamadan önce ilhak konusundaki kazanımlarını arttırıp elini güçlendirmeye çalışacak. Yine de Netanyahu'nun hem koalisyon ortaklarının hem de Washington'daki yetkililerin desteğini de kazanması gerekecek. ABD yönetiminin 1 Temmuz'da İsrail'in planı tek taraflı olarak uygulamasını onaylamasının pek muhtemel olmadığı¹⁵ ve koalisyon üyelerinin mutabakata vardığını, dolayısıyla Gantz ve Ashkenazi'nin onayını görmek isteyeceği belirtiliyor.¹⁶ Ancak söylenenlere göre koalisyonun önde gelen iki kesimi arasındaki ihtilafın Netanyahu'nun planın net bir taslak ve takvimini çizememesi ve Arap devletlerinin rızasını garanti edememesi nedeniyle derinleşiyor.¹⁷

İlhak edilecek alan ile ilhak planının kapsamı da gizemini korumaya devam ediyor. Bu bağlamda planla ilgili sadece yerleşim yerlerinin (Batı Şeria'nın yaklaşık %4-10'u), Ürdün Vadisi'nin (yaklaşık %17)

ABD yönetiminin 1 Temmuz'da İsrail'in planı tek taraflı olarak uygulamasını onaylamasının pek muhtemel olmadığı ve koalisyon üyelerinin mutabakata vardığını, dolayısıyla Gantz ve Ashkenazi'nin onayını görmek isteyeceği belirtiliyor

ve hatta C Bölgesinin tamamının (Batı Şeria'nın yaklaşık %60'ı) ilhakı dahil birçok senaryo dolaşiyor. Ayrıca ilhak edilecek alanların C Bölgesinin yaklaşık yarısı veya Batı Şeria'nın yaklaşık %30'unu oluşturup buna karşılık İsrail'in de C Bölgesinin kalan yarısı, güney Hebron tepeleri ve Necev'in Gazze Şeridi'ne bağlı iki bölgesini Filistin Otoritesi'ne devrettiği Trump liderliğindeki planın öngördüğü seçenek de mevcut.¹⁸

Dolayısıyla Netanyahu'nun bu iki boyutlu sorunu çözme stratejisi kapsamında katı bir takvimle ve ilhak edilecek alanın haritasının çıkarılması için ABD ile koordineli olarak kademeli bir plan izlemesi bekleniyor. Bu plana göre, üst düzey bir İsraili yetkilinin belirttiği üzere, bu yaz ilk önce halihazırda büyük yerleşimci nüfusun ikamet ettiği Ma'ale Adumim, Ariel ve Gush Etzion blokları ilhak edilecek¹⁹ ama Ürdün Vadisi ve diğer yerleşim bölgeleri daha sonra Trump yönetimiyle ayrıntı ve haritalar konusunda anlaşma sağlanmasının ardından dahil edilecek.²⁰ Nitekim haberlere göre Gantz yerleşimci liderlerini Trump yönetiminden aşırı taleplerde bulunmamaları konusunda uyararak ABD'nin bu bağlamda yapmak istedikleriyle yetinmelerini istedi.²¹

Gabi Ashkenazi'nin atanması bu bağlamda ABD ile koordinasyonu sürdürmede hayati önemde görülmeli. Trump'ın öncülük ettiği girişimi tarihi bir fırsat olarak değerlendiren Ashkenazi planı sıcak karşılayarak hayata geçirmek istediğini belirtirken aceleyle cüretkâr bir hamle yapmaktan da kaçınmaya çalışıyor. Yemin etmeden önce bile dışişleri bakanı olarak hareket etmeye başlayıp Kudüs'te ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo ile görüşerek²² Netanyahu'nun son iki yılda diplomaside ağır basan imajına rağmen aktif bir dışişleri bakanlığı yürütme isteğini göstermiş oldu.

Ashkenazi'nin siyasetteki kararlı tavrı yeni bir şey değil. 2012'de IDF Genelkurmay Başkanlığı süresi dolduktan hemen sonra İsrail'in Batı Şeria'dan tek taraflı olarak çekilip kendi sınırlarını uzun vadedeki barış görüşmelerini dikkate alarak belirlemesi

Gabi Ashkenazi'nin atanması bu bağlamda ABD ile koordinasyonu sürdürmede hayati önemde görülmeli

gerektiğini belirtti.²³ Ashkenazi'nin sergilediği bu askeri olarak şahin ama diplomatik olarak "güvercin" duruşunun merkez solun bir temsilcisi olarak Emek Partisinin liderliğini eline alması bağlamında dönemin Cumhurbaşkanı Shimon Peres'i etkilediği bile söylendi.²⁴ Filistin konusundaki duruşu ve iki devletli çözüme desteğinin arkasında giderek İsrail'deki genel tartışmanın seyrini etkileyen Filistinlilerin oluşturduğu "nüfus" tehdidi²⁵ ve bunun gelecekte İsrail devletinin ya "demokratik" ya da "etnik" kimliğini değiştireceği algısı yatıyordu. Fakat yıllar geçtikçe Ashkenazi daha pragmatik bir yaklaşım benimseyerek Filistin konusunda, özellikle de Trump liderliğindeki "Yüzyılın Anlaşması" bağlamında Netanyahu ile uzlaşma taraftarı bir görüş takip etmeye başlamış görünüyor.

Arapların İlhaka Tepkisi

Filistinlilerin ve Arap devletlerinin bu gelişmeye nasıl tepki göstereceği söz konusu olduğunda somut adımların atılacağı ancak bunların İsrail'i caydıramayacağı bekleniyor. Filistin halkının itirazları açısından bu gelişme, Filistin yönetimiyle işbirliği çerçevesi ile Filistinlilerin yönetilmesi arasında bir

boşluk oluşturabilir. Nitekim Ramallah'ta Filistinli liderlere yaptığı bir konuşmada Filistin Otoritesi Devlet Başkanı Mahmud Abbas Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ve Filistin Devletinin "bugünden itibaren Amerikan ve İsrail hükümetleriyle yapılan tüm anlaşmalardan ve bu anlaşmalardan doğan güvenlik konulu olanlar dahil tüm yükümlülüklerden beri olduğunu" ilan etti.²⁶ Ayrıca Oslo Görüşmelerinde tasarlanan maddelerin aksine Filistin Otoritesi A Bölgesi (Batı Şeria'nın %18'i) üzerinde bile egemenlik icra edemiyor çünkü hareket özgürlüğü, kavşaklar, doğal kaynaklar ve özellikle de vergiler (Filistin Otoritesi bütçesinin yaklaşık %80'i) konusunda bölge tamamen kontrol altında tutuluyor.

Bununla beraber Abbas'a yakın isimlerden Hüseyin Şeyh, Abbas'ın²⁷ bu çağrısıyla çelişip İsrail ile güvenlik koordinasyonunun askıya alınmadığını ve Filistin güvenlik hizmetlerinin "stratejik bir karar" olarak hukuk ve düzeni korumak amacıyla devam edeceğini söyledi.²⁸ Filistin Otoritesi'nin bu muğlak duruşu henüz net bir strateji belirlenmediğini gösteriyor.

İsrail ile Sina'da güvenlik koordinasyonu ve ABD'nin ekonomik yardımlarının yanında Rönesans Barajı'nın inşası konusunda yaşanan anlaşmazlıklarda arabuluculuk yapması Mısır için önemli olduğundan Kahire daha sınırlı bir tepki vermek zorunda kalacak

Böyle bir muğlaklık Ürdün'de de görülebiliyor. Kral II. Abdullah İsrail'in planı hayata geçirmesi halinde "büyük bir çatışma" yaşanacağı uyarısında bulunurken²⁹ Filistinli kaynaklar Kral'ın "ilhak sürecini sessizce izlemeyeceğini" belirtti. Fakat Haşimi Krallığı'nın tam olarak nasıl hareket edeceği hala bilinmiyor. İsrail'in ilhak planı Ürdün'ün milli güvenliğine doğrudan tehdit oluştursa da İsrail ile imzalanan barış anlaşmasını ilga etme ihtimali iki nedenden dolayı düşük: Birincisi, anlaşma uluslararası bir anlaşma olduğundan Ürdün parlamentosu tarafından ilga edilemez. İkincisi, Krallık hala ABD yardımlarına bağımlı durumda ve bu da konu hakkında aktif bir tutum almalarını engelliyor.³⁰ Bahsedilen bu nedenlerden ötürü Eylül 2016 tarihli 10 milyar dolarlık doğalgaz anlaşmasının feshi bile düşük bir ihtimal. Dahası Ürdün'ün bu anlaşmadan İsrail'e kıyasla daha çok kâr edeceğine inanılıyor.³¹ Tüm bu koşullar ülkenin İsrail Büyükelçisini çekmek veya diplomatik ilişkilerin seviyesini güvenlik ve istihbarat koordinasyon faaliyetlerini donduracak kadar düşürmek gibi daha sembolik bir adıma işaret ediyor.

Mısır için ilhak iki devletli çözümün daha az gerçekçi bir seçenek olmaya başladığı ve Mısır'ın İsrail ile Filistinliler arasında arabulucu rolünü kaybedeceği anlamına geliyor. Bu yüzden Mısır İsrail'in bu planı hayata geçirmekten vazgeçirmeye çalıştığı ve iki devletin istihbarat şeflerinin yakın zamanda Kahire'de bir araya geldiği belirtiliyor.³² Ancak Mısır'ın aynı anda ABD ve İsrail'i karşısına alarak güçlü bir tepki vermesini beklemek pek makul değil. İsrail ile Sina'da güvenlik koordinasyonu ve ABD'nin ekonomik yardımlarının yanında Rönesans Barajı'nın inşası konusunda yaşanan anlaşmazlıklarda arabuluculuk yapması Mısır için önemli olduğundan Kahire daha sınırlı bir tepki vermek zorunda kalacak.³³ Bu tepki Doğu Akdeniz'de doğalgaz rezervleri konusundaki enerji iş birliğini azaltmak veya ilhak planına karşı cezalandırıcı tedbirler alma konusunda Arap ülkeleriyle koordinasyonu arttırmayı içerebilir.

Ürdün ve Mısır hariç, ilhakın Arap devletlerinden özellikle de Körfez ülkelerinden güçlü bir tepkiyi tetikleme ihtimali de var. BAE'deki Washington delegesi Yusuf Uteybe'nin İsrail'in Yediot Ahronot gazetesine bir karşı görüş yazısı yazarak İsrail hükümetini ilhak ile Arap devletleriyle daha sıcak ilişkiler arasında bir seçim yapmaya davet

etmesi daha önce benzeri görülmemiş bir gelişmeydi.³⁴ Ama böyle bir tepki illaki Arap-İsrail yakınlaşmasının azalacağı anlamına gelmiyor. Aksine ilhak planındaki gevşek bir takvim içerisinde ilişkilerin kademeli olarak iyileştirileceği anlamına gelebilir.

Ancak İsrail için en kötü senaryo bu tepkilerden ziyade söz konusu Arap devletlerinin Filistinlilerin öfkesini kontrol altına alamayacak olması. Mesela Filistin Otoritesi BAE'nin korona virüsüyle mücadele kapsamında İsrail üzerinden gönderdiği tıbbi yardımı reddetti.³⁵ İsrail Arap İsyanlarından sonra Filistin konusunun ağırlığını kaybetmesinden faydalanmış olsa da Filistinliler ile Arap devletleri arasındaki karşılıklı anlayışın giderek azalması şimdiye kadar elde ettiği tüm kazanımları tersine çevirme potansiyelini koruyor.

Türkiye-Katar Ekseniyle Bir Uzlaşma Sağlanması Mümkün mü?

İsrail'in yeni dış politikasında Türkiye-Katar ekseniyle bir anlaşmaya ihtiyaç duyacağı düşünülüyor. Arap İsyanlarının başından bu yana İsrail esnek statüko yanlısı duruşu nedeniyle bu iki devleti ve değişim isteyen siyasi gruplara aktif desteklerini tehdit olarak

algıladı. Ayaklanmalar sırasında oluşan siyasi atmosferden ve İran'ın bölge genelinde yükselen nüfuzundan duyulan kaygı İsrail'in Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Bahreyn ile bir yakınlaşma sürecine girip Mısır ile güvenlik iş birliği bağlarını güçlendirmesine neden olan önemli faktörlerden biri oldu. Güvenlik iş birliği ve İslamcılar aleyhine aynı değerleri benimsemek karşılığında İsrail bu taktiksel çözümle Filistin konusunda daha cüretkâr adımlar atabilirdi.

Ancak Suudi-BAE-Bahreyn-Mısır eksenli bölgesel çatışmalarda Türkiye ve Katar'ı yenmede başarısız olmuş görünüyor. Birincisi, bu eksenin desteklediği Halife Hafter'e bağlı güçler şu an Libya'da zemin kaybediyor. Trablus'u ele geçirmede defalarca başarısız olması ve Vatiyye hava üssünü Türkiye destekli Ulusal Mutabakat Hükümeti'ne (UMH) bağlı güçlere kaybetmesinin ardından Mısır ve BAE'nin onu bırakmayı³⁶ planladığı söylendi. İkincisi bu aktörlerin hiçbiri şu anda Suriye'nin geleceğini belirlemek için masada değil. İran barış görüşmelerinde bir şekilde yalnız bırakılmış olsa da İdlib'deki gelişmelerin de gösterdiği gibi Türkiye hem diplomaside hem de askeri çatışmada güç gösterisi yapabiliyor. Dahası BAE'nin Beşar Esad'ı İdlib

En önemlisi İsrail (Güney) Kıbrıs, Mısır, Fransa, Yunanistan ve BAE dışişleri bakanlarının imzaladığı Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerini kınayan açıklamada yer almadı

ateşkesini bozmaya zorlayarak süreci sabote etme girişimi hezimetle sonuçlandı.³⁷ Son olarak Katar Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve Bahreyn'in 3 yıllık ablukasına direnebildi ve görünürde bölge genelindeki dış politika gündemini sürdürdü.

Bu doğrultuda tüm bu faktörler, İsrail'in bu iki ülkeyle, özellikle de daha derin bir geçmişe sahip olduğu Türkiye ile ilişkilerini yeniden gözden geçirmesi gibi bir sürece girmesini teşvik edebilir. Ayrıca Türkiye'nin Libya'daki UMH ile deniz yetki alanlarının sınırlandırılması anlaşmasını imzalayıp bu iki ihtilafı birbirine bağlamasının ardından Doğu Akdeniz'de yükselen profili İsrail'i Türkiye'nin bölgedeki varlığını dikkate almak zorunda bıraktı.

En önemlisi İsrail (Güney) Kıbrıs, Mısır, Fransa, Yunanistan ve BAE dışişleri bakanlarının imzaladığı Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki faaliyetlerini kınayan açıklamada yer almadı. Her ne kadar Mısır, Yunanistan ve (Güney) Kıbrıs ile ortaklığı, hatta oradaki doğalgaz rezervleri için bir boru hattı inşa etme planları olsa da İsrail'in bu hamlesi EASTMED projesinin kalıcılığına duyduğu inancı kaybettiğinin, onun yerine boru hattını inşa etmek için alternatif bir yol aradığının göstergesi olarak görülebilir. İsrail ile Türkiye'nin Libya'daki UMH ile imzalanana benzer bir anlaşma imzalama niyetinde olduğuna yönelik söylentiler olsa da İsraili yetkililer bunları resmi olarak reddetti.³⁸

Bu bağlamda İsrail'in Türkiye Büyükelçiliği'nde maslahatgüzâr olan Roey Gilad bir yazıda iki ülkenin iyi ilişkilere sahip olması için "her konuda anlaşması gerekmediğini" ve ilk adımı Türkiye'nin atacağını beklediğini belirtti.³⁹ Bu yazının yayınlanmasından sadece üç gün sonra, 24 Mayıs'ta İsraili El Al havayolu şirketinin işlettiği bir kargo uçağı on yıldan daha uzun bir süre sonra bir ilk olarak İstanbul'a iniş yaptı.⁴⁰ Ayrıca Türk istihbarat şefi Hakan Fidan ile İsraili mevkidaşı Yossi Cohen'in son 10 ay içerisinde Berlin ve Washington'da en az iki kez görüştüğü söyleniyor.⁴¹

Ancak, bu olumlu işaretlere ve ikili ilişkilerin gelenekselleşmiş yönü olan iyi ticari ilişkilere rağmen, 10 yıl önce yaşanan Mavi Marmara hadisesinin travmatik etkileri Türk tarafında hala taze.⁴² Diğer yandan, İsrail'in yeni dışişleri bakanının o dönemde IDF Genelkurmay Başkanı ve Mavi Marmara hadisesinin esas faili olup baskın sırasında yolculardan birinin öldürülme planında aktif rol oynamış olması işleri daha karmaşık

hale getiriyor.⁴³ Katar'a gelince, Gazze'deki ekonomik koşulların yönetiminin iki tarafın da karşılıklı anlayışını yönlendirmeye devam edeceği beklenebilir.

ABD-Çin Rekabeti Arasında İsrail

İsrail dış politikasını şekillendirmeye başlayan bir diğer konu da ABD-Çin rekabeti. İsrail şu anda Çin ile ticaret ve turizm konusunda çok iyi ilişkilere sahip. İsrail, Çin'in Bir Kuşak Bir Yol Projesi'nin bir parçası olarak stratejik bir konumda olması sebebiyle ileri teknoloji şirketleri ve altyapı projelerinin inşaa ve işletilmesine yapılan yatırımlar dahil İsrail'deki Çin yatırımları ciddi ölçüde arttı. Karşılıklı ticaret son on yılda %402 büyüyerek 2018'de 14 milyar dolara ulaştı ki bu da Çin'i ABD ve Avrupa Birliği'nden (AB) sonra İsrail'in üçüncü büyük ticaret ortağı haline getiriyor.⁴⁴

Ancak ABD'ye göre Ashdod Limanı'nın genişletilmesi ve yeni Haifa Limanı terminalinin inşaa edilmesi ve işletilmesi gibi büyük ulaştırma altyapı projelerine dahil olan Çinli şirketler askeri veya istihbari işlevleri de olabilecek "çift işlevli" ticari teknolojilere yatırım yapıyor. Dahası Çin'in siyasi elitleriyle güçlü ilişkileri bulunan Çinli

telekomünikasyon şirketleri Huawei, Xiaomi ve ZTE'nin de güvenlik açıkları olduğu biliniyor.⁴⁵ Hatta, bu konu Pompeo'nun ziyareti sırasında ana tartışma noktalarından biri oldu ve Pompeo İsrail'i Çin Komünist Partisinin İsrail altyapı ve haberleşme sistemlerine erişimi olduğu ve bunun İsrail vatandaşlarını riske attığı uyarısında bulundu.⁴⁶

İsrail ile Çin arasında derinleşen ilişkilerin ABD'yi kaygılandırması ilk kez olan bir şey değil. İsrail'in 2000'de Phalcon radar sistemini Çin'e satma planları ABD'nin anlaşmanın iptali için uyguladığı yoğun baskıdan sonra sonuçsuz kalarak İsrail'in milyarlarca dolar tazminat ödemesine neden oldu. ABD, İsrail 2015'te Çinli bir şirketle yeni Haifa limanının inşaa edilmesi ve işletilmesi için anlaşma yaptıktan sonra da benzer baskılarda bulundu. 15 yıl öncesinin aksine İsrail bu defa geri adım atmayıp Çin yatırımlarını korudu.

Mevcut durumda ABD'nin baskıları ve Filistin konusundaki kararlı desteğinin İsrail'i Çinli firmalarla anlaşmada dikkatli davranmaya sevk edecek olsa da⁴⁷ İsrail Çin ile iyi ilişkilerini sürdürmek için elinden geleni yapacak. Buna

İleri teknoloji şirketleri ve altyapı projelerinin inşaa ve işletilmesine yapılan yatırımlar dahil İsrail'deki Çin yatırımları ciddi ölçüde arttı. Karşılıklı ticaret son on yılda %402 büyüyerek 2018'de 14 milyar dolara ulaştı

karşılık Çin'in İsrail büyükelçisinin Herzliya kentindeki resmi konutunda şüpheli bir şekilde ölmesi de Çin'in İsrail ile iki taraflı iyi ilişkilerini sürdürmekten alıkoymadı. Yakın gelecekte Biden'ın başkan olması ve Washington ile kriz yaşanması ihtimali ışığında İsrail-Çin ilişkileri daha da gelişebilir. Bununla birlikte böyle bir gelişme yine de ekonomik alanla sınırlı kalacaktır.

Diğer Aktörler

Son iki ayda Rusya ilhak konusuyla ilgili aktif bir diplomasi yaklaşımını izleyip Filistinlilerle temaslarını yoğunlaştırdı. Lavrov Moskova'nın iki devletli çözüm yanlısı yaklaşımını yineleyip ilhak planı nedeniyle bölgede tırmanabilecek şiddet kaygılarını ifade ederken⁴⁸ Rusya'nın Netanyahu ile Abbas ve ABD'li yetkililerle Filistin Otoritesi arasında birer toplantı düzenleyerek arabuluculuk rolü üstlenmeye çalıştığı söyleniyor.⁴⁹ Şöyle ki İsrail'in tek taraflı adımlarından hoşnut olmayan ve bölgesel aktörlerce de sıcak karşılandığı sürece Rusya bu konuya müdahil olmaktan çekinmeyecek çünkü Sovyetler Birliği'nin çöküşünden beri aktif bir politika izlemeye çalışıyor.

Yine de bu, ikili ilişkilerdeki geleneksel pragmatik eğilimi bozma anlamı taşıyor. Rusya Suriye'de ülkenin geleceğini şekillendirmede kendi konumunu güçlendirirken Kasım Süleymani suikastı sonrasında İran'ın nüfuzu azalıyor. Bu gelişmeyle İsrail dış politikada kuzey sınırlarındaki Tahran etkisini püskürtme hedefine ulaşmış görünüyor ve muhtemelen bu konuda Rusya ile iş birliğini sürdürecektir. İki ülke Libya'da Hafter'i destekleyerek ortak bir duruş sergiliyor. Aleyhindeki davaların yargı sürecinin sonucundan bağımsız olarak Netanyahu'nun Vladimir Putin ile iyi kişisel ilişkileri iki ülke ilişkilerinde önemli bir faktör olmaya devam edecek.

Son ama bir o kadar önemli nokta ise İsrail'in Avrupa Birliği ile ilişkilerinin ilhak kararı sonrası gidişata göre şekillenecek olması. Birkaç AB yetkilisi ilhak planıyla ilgili eleştirilerini açıklarken İsrail'e ekonomik veya kültürel/bilimsel iş birliği alanlarında

Rusya'nın Netanyahu ile Abbas ve ABD'li yetkililerle Filistin Otoritesi arasında birer toplantı düzenleyerek arabuluculuk rolü üstlenmeye çalıştığı söyleniyor

yaptırım uygulanması gerekip gerekmediği tartışıldı.⁵⁰ Ancak AB üye devletleri arasındaki uyumsuzluk nedeniyle böyle bir tepkinin İsrail'i bu planı uygulamaktan caydırmayacaktır. Brüksel'in Netanyahu dışındaki diğer İsraili siyasetçilerle temaslarını arttırarak onun tek taraflı adımlarını dengelemeyi amaçladığı açık. AB Dış İlişkiler ve Güvenlik Politikaları Yüksek Temsilcisi Josep Borrel Fontelles bu konuda Gantz ile görüşerek İsrail ile daha iyi diyaloga ihtiyaç duyulduğunu vurguladı.⁵¹ Koalisyon ortaklarıyla temas kurarak uygulanan bu dengeleme politikasının ABD seçimlerinde Biden'ın seçilmesi halinde daha başka sonuçları olabilir.

Sonuç

Bu makalenin amacı yeni kabineyle birlikte İsrail dış politikasının beklenen seyrini ortaya koymaktı. Batı Şeria'daki bölgelerin ilhaki konusu kabinenin en öncelikli gündemleri arasında olacak gibi görünürken bu politikanın ABD ile koordinasyon içinde uygulanması isteniyor. ABD yönetiminde potansiyel bir değişim ve İsrail'in Çin ile ilişkileri muhtemel engeller olduğu için İsrail bölgede Türkiye-Katar eksenine bağlarında ufak değişiklikler yapmaya çalışabilir. Ancak bu hükümetin geleceği koalisyon üyeleri arasındaki rekabetler ve başbakanın yargılanması nedeniyle şüpheli.

Referanslar

- 1- "Israel 'Heading towards Record Fourth Election,'" *BBC News*, Erişim Tarihi: 17 Nisan 2020, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-52322379>.
- 2- "Israel's Blue and White Party Splits as Gantz Elected Knesset Speaker," *Middle East Eye*, Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <http://www.middleeasteye.net/news/israel-blue-and-white-party-verge-dissolving>.
- 3- Fatih Şemsettin Işık, "After Two Israeli Elections: Unity Government or A Third Election on the Horizon?," *Al Sharq Think Tank*, 24 Ekim 2019, <https://research.sharqforum.org/2019/10/24/after-two-israeli-elections-unity-government-or-a-third-election-on-the-horizon/>.
- 4- Jacob Magid, "After 508-Day Crisis, Israel's New Government Finally Sworn in by Knesset," Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <https://www.timesofisrael.com/ending-political-crisis-new-government-sworn-in-by-knesset/>.
- 5- "FM Ashkenazi's Speech upon Taking Office 18 May 2020," Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <https://mfa.gov.il/MFA/PressRoom/2020/Pages/FM-Ashkenazi-s-speech-upon-taking-office-18-May-2020.aspx>.
- 6- "והינתב לע תזמורמ תרוקיב חתמו תואלקחה רש דיקפת לע רתיו וטיב דוד," Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <https://www.haaretz.co.il/news/politi/1.8379318>.
- 7- Aaron Rabinowitz, "Criticized for Coronavirus Response, Israel's Health Minister Seeks a Different Portfolio," *Haaretz*, Erişim Tarihi: 25 Nisan 2020, https://www.haaretz.com/amp/israel-news/.premium-criticized-for-coronavirus-response-israel-health-chief-seeks-different-portfolio-1.8798566?utm_source=dlvr.it&utm_medium=twitter&__twitter_impression=true.
- 8- Ruth Eglash, "After Three Elections and Political Deadlock, Israel Finally Swears in New Government," *Washington Post*, Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/after-three-elections-and-political-deadlock-israel-finally-swears-in-new-government/2020/05/17/ba25e752-9807-11ea-87a3-22d324235636_story.html.
- 9- "After 3 Divisive Elections, Israel Finally Swears in a New Government," *Time*, Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <https://time.com/5838013/israel-new-government-coronavirus/>.
- 10- "Israeli PM Netanyahu Goes on Trial for Corruption," *BBC News*, Erişim Tarihi: 24 Mayıs 2020, sec. Middle East, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-51868737>.
- 11- "(2) Arik Bender, Twitter: 'וידרב רקובה מסרופש רקס' ויהנתב: קבא ריאשמ והינתב: 103F: מיקסרתמש ובל לוחכו קנג ינפ לע מיפלוה דיתע שיו דיפל. תושדח תוגספל עיגמו מלוכל קבא ריאשמ והינתב: 103F: מיקסרתמש ובל לוחכו קנג ינפ לע מיפלוה דיתע https://T.Co/JmmoFKyLbq' / Twitter," Twitter, Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <https://twitter.com/arikbender/status/1265511662330789889>.
- 12- David M. Halbfinger, "Ending Crisis, Israel Swears in Netanyahu-Led Government to Rescue Economy," *The New York Times*, Erişim Tarihi: 17 Mayıs 2020, sec. World, <https://www.nytimes.com/2020/05/17/world/middleeast/israel-netanyahu-gantz-government.html>.
- 13- "How Fast Will Israel's New Government Proceed with Annexation?," *The Economist*, Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2020/05/21/how-fast-will-israels-new-government-proceed-with-annexation>.
- 14- "Joe Biden to Jewish Donors: 'I Do Not Support Annexation,' Will Reverse Trump Policies on Israel and the Palestinians," *Jewish Telegraphic Agency (blog)*, 20 Mayıs 2020, <https://www.jta.org/2020/05/20/politics/joe-biden-tells-jewish-donors-i-do-not-support-annexation-and-will-reverse-trump-policies-on-israel-and-the-palestinians>.
- 15- Shalom Yerushalmi, "Netanyahu to Initially Annex 3 Settlement Blocs, Not Jordan Valley — Officials," Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, <https://www.timesofisrael.com/netanyahu-to-initially-annex-3-settlement-blocs-not-jordan-valley-officials/>.
- 16- "Israel to Move Forward with West Bank Annexation 'within Weeks,' Knesset Speaker Says," *Axios*, Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, <https://www.axios.com/israel-west-bank-annexation-yariv-levin-g2cca66f-e7e-a-4353-91b7-d893c03a2440.html>.
- 17- Michael Bachner, "Netanyahu fears gaps with Gantz will erode US support for annexation — report," Erişim tarihi: 17 Haziran 2020, <https://www.timesofisrael.com/netanyahu-fears-gaps-with-gantz-will-erode-us-support-for-annexation-report/>
- 18- Udi Dekel, Lia Moran-Gilad, and Anat Kurz, "Annexation under the Auspices of the Coronavirus," *INSS*

- (blog), Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, <https://www.inss.org.il/publication/the-coronavirus-and-the-annexation/>.
- 19- "Report: Sovereignty Plan 'time Window' Open from July to September - Inside Israel," Israel National News, Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, <https://www.israelnationalnews.com/News/News.aspx/281632>.
- 20- Shalom Yerushalmi, "Netanyahu to Initially Annex 3 Settlement Blocs, Not Jordan Valley — Officials." Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, <https://www.timesofisrael.com/settler-leaders-say-gantz-warned-them-not-to-get-too-greedy-on-annexation/>.
- 22- "יבג (2) - Gabi Ashkenazi, Twitter: 'I Had the Pleasure of Meeting the United States Secretary of State, Mike Pompeo in Jerusalem Today. We Discussed the Latest Regional Developments and I Look Forward to Continuing Our Productive Dialogue Soon. Thanks Mike @SecPompeo Hhttps://T.Co/Vwx08BTxy' / Twitter," Twitter, Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, https://twitter.com/gabi_ashkenazi/status/1260552431487913985.
- 23- Philip Podolsky, "Former IDF Chief Indicates Israel Should Withdraw from West Bank Unilaterally," Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <http://www.timesofisrael.com/former-idf-chief-says-israel-should-withdraw-from-west-bank-unilaterally/>.
- 24- Mazal Mualem, "Israel's New Foreign Minister Has Other, Higher Ambitions," Al-Monitor, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2020, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/05/israel-us-gabi-ashkenazi-benjamin-netanyahu-benny-gantz.html>.
- 25- Uriel Abulof, Deep Securitization and Israel's "Demographic Demon", International Political Sociology, Cilt: 8, Sayı: 4, Aralık 2014, ss. 396–415, <https://doi.org/10.1111/ips.12070>
- 26- "President Abbas Declares End to Agreements with Israel, US; Turns over Responsibility on Occupied Lands to Israel," Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, <http://english.wafa.ps/page.aspx?id=MRkpzM-117154132029aMRkpzM>.
- 27- Ghaith al-Omari ve Ehud Yaari, "Palestinian Politics After Abbas," Policy Notes 78 (Washington Institute, Mayıs 2020), 6
- 28- David M. Halbfinger ve Adam Rasgon, "The Palestinian Plan to Stop Annexation: Remind Israel What Occupation Means," *The New York Times*, Erişim Tarihi: 8 Haziran 2020, sec. World, <https://www.nytimes.com/2020/06/08/world/middleeast/palestinian-authority-annexation-israel.html>.
- 29- "Israel Swears in New Gov't as Netanyahu Pledges Annexation Push," Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/05/netanyahu-israeli-gov-annex-illegal-settlements-200517102343363.html>.
- 30- Mohammed Ersan, "Israeli Annexation: How Will Jordan Respond?," Middle East Eye, Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, <http://www.middleeasteye.net/news/israeli-annexation-how-will-jordan-respond>.
- 31- Bruce Riedel, "With Israel's Annexation Plans Looming, an Hour of Decision for Jordan's Hashemites," *Brookings* (blog), Erişim Tarihi: 1 Haziran 2020, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/06/01/with-israels-annexation-plans-looming-an-hour-of-decision-for-jordan/>.
- 32- "Report: Mossad Chief Secretly Visits Egypt to Discuss Annexation," Middle East Monitor, Erişim Tarihi: 1 Haziran 2020, <https://www.middleeastmonitor.com/20200601-report-mossad-chief-secretly-visits-egypt-to-discuss-annexation/>.
- 33- Ofir Winter, "The Implications of Unilateral Annexation for Israel's Relations with Egypt," INSS (blog), Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, <https://www.inss.org.il/publication/egypt-and-the-annexation/>.
- 34- "Annexation Will Be a Serious Setback for Better Relations with the Arab World," ynetnews, <https://www.ynetnews.com/article/H1GuiceTL>.
- 35- "Palestinian Authority Rejects UAE Aid Sent via Israeli Airport," Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <https://www.aljazeera.com/news/2020/05/palestinian-authority-rejects-uae-aid-israeli-airport-200521104350610.html>.
- 36- "UAE, Egypt Prepare for Haftar's Exit after Loss of Wattiyah Air Base," *Mada Masr*, Erişim tarihi: 1

- Haziran 2020, <https://madamasr.com/en/2020/05/19/feature/politics/uae-egypt-prepare-for-haftars-exit-after-loss-of-wattiyah-air-base/>.
- 37- "EXCLUSIVE: Mohammed Bin Zayed Pushed Assad to Break Idlib Ceasefire," Middle East Eye, Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <http://www.middleeasteye.net/news/abu-dhabi-crown-prince-mbz-assad-break-idlib-turkey-ceasefire>.
- 38- Ragıp Soylu, "Israel Seeking to Rebuild Full Diplomatic Ties with Turkey," Middle East Eye, Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <http://www.middleeasteye.net/news/israel-turkey-diplomatic-ties-full-rebuild-mediterranean-gas>.
- 39- Roey Gilad, "Turkey - Israel Common Interests Between Idlib And Covid-19," *Halimiz* (blog), Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2020, <https://www.halimiz.com/en/turkey-israel-common-interests-between-idlib-and-covid-19/>.
- 40- "İsrail Türkiye'de Twitter hesabı: '10 Yıl Aradan Sonra İlk Kez Bir @EL_AL_AIRLINES Kargo Uçağı Bu Sabah İstanbul'a İniş Yaptı. Bugünden Sonra, #THY'nin Yanı Sıra ELAL Da #TelAviv-#İstanbul Arasında Karşılıklı Uçuşlar Gerçekleştirerek İki Ülke Arasındaki Ticaretin Yeni Rekor Seviyelere Ulaşmasına Katkı Sağlayacak. <https://t.co/OuDjlxHoEs>' / Twitter," Twitter, Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <https://twitter.com/israelinturkey/status/1264489476572749824>.
- 41- Amberin Zaman, "Erdogan Dashes Hopes of Turkey-Israel Reconciliation," Al-Monitor, Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2020, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/05/turkey-israel-relations-erdogan-netanyahu-syria-annexation.html>.
- 42- "15 Şubat 2020, تسوب قس اس، لئىئارس او ايكرت فق ال ع سىل او ك .. ع ق اول ا ض ر ا ل ع ق و اد ع و ق ر و ل ا ل ع ق ا د ص"، <https://sasapost.co/turkey-and-israel-is-there-an-enmity/>.
- 43- Zahide Tuba Kor, *Küresel Vicdanın Dilinden Özgürlük Filosu: Yolcularla Söyleşiler*, 1. basım (Fatih, İstanbul: İHH Kitap, 2011), 27.
- 44- Lahav Harkov, "Israel Caught in the Middle of Growing US-China Tensions - Analysis - The Jerusalem Post," Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <https://www.jpost.com/israel-news/israel-caught-in-the-middle-of-growing-us-china-tensions-analysis-627773>.
- 45- Shira Efron, Karen Schwindt ve Emily Haskel, *Chinese Investment in Israeli Technology and Infrastructure: Security Implications for Israel and the United States* (RAND Corporation, 2020), 41-44.
- 46- "ללארשיה רודישה דיגאת-נאכ", לארשי יחרוזא תא תנכסמ ניס: תושדח נאכל ואפמופ", Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <https://www.kan.org.il/Item/?itemId=71047>.
- 47- "Amid U.S. Pressure, Chinese Firm Loses Tender for Israeli Plant in Sensitive Location," Erişim tarihi: 1 Haziran 2020, <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium-amid-u-s-pressure-chinese-firm-loses-contract-to-build-israeli-plant-1.8873032>.
- 48- Leon Sverdlov, "Russia: Israeli Annexation May Lead to Escalation in Region - The Jerusalem Post," Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, <https://www.jpost.com/arab-israeli-conflict/russia-annexation-may-lead-to-escalation-in-region-628939>.
- 49- "Russia Relays Readiness to Organize Netanyahu-Abbas Meeting | The Times of Israel," Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, https://www.timesofisrael.com/liveblog_entry/russia-relays-readiness-to-organize-netanyahu-abbas-meeting/
- 50- Jonathan Fenton-Harvey and Hassan Imran, "Could Europe Revise Its Relations with Israel over Annexation Plans?," Could Europe revise its relations with Israel over annexation plans?, Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, <https://www.trtworld.com/perspectives/could-europe-revise-its-relations-with-israel-over-annexation-plans-37160>.
- 51- "Josep Borrell Fontelles: 'Important + good call w Israeli alternate PM; Defence Minister @gantz-be. Underlined EU-IL friendship + our commitment to Israel's security. This is not negotiable. Frank exchange on regional stability; MEPP. EU remains committed to negotiated 2state solution in line w intl law.' / Twitter," Twitter, Erişim tarihi: 13 Haziran 2020, <https://twitter.com/josepborrellf/status/1271146186590879744>.

YAZAR HAKKINDA

Fatih Şemsettin Işık, Central European University (CEU) Uluslararası İlişkiler Bölümünde yüksek lisans eğitimini sürdürmektedir. Daha önce Al Sharq Forum'da araştırma asistanı ve sosyal medya koordinatörü olarak çalışmıştır. 2015 yılında Bilkent Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümünde lisans eğitimini tamamladıktan sonra, İstanbul Şehir Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümünde başladığı yüksek lisans eğitimini 2019 yılında tamamlamıştır. Ayrıca, 2014 ve 2016 yılları arasında Daily Sabah'da çalışmış ve bölgesel meselelere dair birçok haber ve yazısı yayımlanmıştır. Araştırma alanları; İsrail siyaseti, Türkiye-İsrail ilişkileri, 1979 sonrası İran siyaseti, Türkiye'nin Orta Doğu politikaları ve Türkiye siyasetidir.

AL SHARQ FORUM HAKKINDA

Al Sharq Forum, amacı; Şark bölgesi halklarının siyasal gelişimi, sosyal adalete kavuşması ve ekonomik refaha erişmesi için uzun vadeli stratejiler geliştirmek olan, bağımsız ve uluslararası bir kuruluştur. Al Sharq Forum, bu hedefini; demokratik katılım ideali, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog, sosyal adalet ve kamu yararını gözeterek araştırmaları teşvik ederek gerçekleştirmektedir.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +902126031815
Faks: +902126031665
E-posta: info@sharqforum.org